

Oliko naisilla renessanssia renessanssin aikana?

Päivi Setälä

Tutkimuksessa ei tule rinnastaa pitturaeskeja vastakohtapareja kuten keskiajan uskonnollisuus ja renessanssin pakanallisuus. Me emme tunne iloista emmekä pakanallista renessanssia. 1400-luku oli täynnä kriisejä: ruttoja, katovuosia ja poliittisia vaikeuksia, joten ihmisten oli etsittävä lohdutusta uskonnosta. Uskonnolliset ja maagiset rituaalit ovat myös renessanssin historiaa.

Historian "parhaimpia" manipulaatioita on se, että sukupolvi toisensa jälkeen on uskonut "pimeään" keskiaikaan ja "valoisaan" renessanssiin. Naishistorian eräs päätehtävä on kyseenalaistaa yleisesti hyväksytyt maailmanhistorian periodisaatiot. Se on painottanut, että historiallisten tapahtumien vaikutus naisten ja miesten elämään on erilaista, jopa päinvastaista. Renessanssi on tästä hyvä esimerkki. Naishistoriat kirjoittavatkin "pimeästä" renessanssista.

Burckhardt kirjoitti vuoden 1860 teoksessaan *Italian renessanssin sivistys*, että renessanssin aikana vallitsi naisten ja miesten välillä tasa-arvo. Friedell *Uuden ajan kulttuurihistoriassaan* painotti, että nainen heräsi itsenäiseen elämään. Hänen mukaansa nainen oli miehen vertainen sekä sosiaalisessa elämässä että sivistyksessä. Hallitsevaksi naishahmoksi nousi molempien teoksissa kurtisaani, joka hallitsee koko seuraelämää. Hän on oppinut, kaunis ja ylevä nainen, lähes tarunomainen olento.

Renessanssiajan naisen ulkoista olemusta Friedell kuvaa ylvääksi ja rauhalliseksi. Arvostuksen kohteena olivat kypsät, täyteen kukkaansa puhjennut naiset. Tyttömäisyys ei ollut muodissa. Tämän johdosta naisella tuli olla povi, voimakkaat lanteet ja uhkeat jäsenet eikä hänessä saanut olla mitään pikkuisia, laatukuvamaista tai sievää. Asujen tuli olla valmistettu raskaista juhlallisista kankaista, kuten sametista, silkistä ja brokadista, jotta ne korostaisivat naisten majesteettisuutta. Naisen arvokkuutta korosti myös hyvä ryhti. Naisen eleitä ja liikkumista tuli luonnehtia hidas yleveys, pidätetty rauhallisuus ja verkkaisuus. Ihannainen oli luotu.

Uudenlainen suhtautuminen näkyi myös muotokuvissa. Jumalan äitiä ei enää kuvata vaimopahaiseksi, *donna umile*, vaan hänestä tehdään ylväs madonna, joka vastaanottaa pyhät kuninkaat yhdenvertaisena valtiattarena.

Naishistorian painavimman puheenvuoron käytti Joan Kelly kirjoittamalla 1970-luvulla artikkelin, jonka sanoma oli: naisilla ei ollut renessanssia ainakaan renessanssin aikana. Hänen mukaansa naisilla oli vain siveyden renessanssi. Viimeisten vuosikymmenten aikana tutkimus on keskittynyt veroluetteloiden, perhearkistojen ja oikeusläheteiden tutkimukseen, mikä on avartanut käsitystämme renessanssin naishistoriasta. Samoin nykytutkimus on löytänyt naistaitelijat ja oppineet naiset.

Pariisin ja Lontoon oppineiden ensimmäinen kysymys aamuisin oli "Mitä uutta Italiasta"? Eräs 1200-luvun lopun lähde sanoo, että italialaiset ovat kauppiaita ja asuvat kaupungeissa, ranskalaiset ovat mystikkoja ja saksalaiset ritareita. Euroopassa ei 1300- ja 1400-luvuilla ollut toista maata, jossa olisi ollut niin suuri määrä kaupunkeja kuin Italiassa.

Ei vain siveyden renessanssi?

Naisen historiaan ovat yleisesti ottaen vaikuttaneet enemmän taloudelliset ja sosiaaliset kuin poliittiset ja ideologiset muutokset. Ihmisen asema riippui renessanssin aikanakin enemmän hänen syntyperästään kuin sukupuolestaan. Renessanssin kirjallisuus erotti naisen kotipiiriin selvästi miehen elämämpiiriä alhaisemmaksi. Renessanssi sai naisen määrittelynsä klassisesta Kreikasta, jota on sanottu "kotiinvangitsemiseksi", kun taas keskiajan kirjallisuus antaa kuvan naisten liikkumisvapaudesta. Kuitenkin miesten kirjoittama kirjallisuus antaa liian negatiivisen kuvan naisen asemasta. Välittömät lähteet kertovat naisten työstä ja vaikutuksesta huomattavasti monipuolisemmin. Tutkimuksessa on syytetty naishistoriaa siitä, että se on käsitellyt lähinnä

eliittiä. Naiskuvaus on ollut liian kirjallista ja sen kuvaamista, mitä miehet ajattelivat naisista tai naisen asemasta.

Firenze oli onnekas lähteistöltään. Kaupungin rikasta veroluettelo- ja perhearkistoaineistoa on hyödyntänyt erityisesti ranskalainen annalistiseen perintöön liittyvä naishistoriantutkimus. Veroluettelot ja perhemuistiinpanot, *ricordanze* kertovat firenzalaisesta arjesta, jossa naisten merkitys sekä yksilöinä että perheen jäseninä on tunnustettu. Meille on säilynyt tietoja perheen tapahtumista päivämäärineen kuin myös seremoniallisista perherituaaleista, joissa uudet perheet liittyvät osaksi sukulaisverkostoa. Vaikka perhemuistiinpanot ovat luonteeltaan moraalisia ja didaktisia, ne kertovat arjen ja perheen merkityksestä keskeisiä asioita. Lähteet kertovat arkipäivän tietoja sekä nais- että mieskokemuksista. Sukulaiset merkitsivät sekä tukea että tunnetta yhteisön jäsenille. Veroluettelot - erityisesti vuoden 1427 *catasto* - ovat aarreaitta omaisuus- ja perintöasioista. Myöjäiset määrittivät pitkälti naisen asemaa. Sosiaalihistoria on antanut tilaa naisille osana perhettä ja leskinä myös itsellisyttä. Siis naisten arjen ja työn historia on tuonut uusia piirteitä renessanssikuvaamme. Tämä kvantitatiivinen sosiaalihistoria on ollut tärkeää Burckhardtista lähteneen kirjallisiin lähteisiin painottuvan naiskuvan vastapainona.

Renessanssin rakkausideaalin mukaan, jonka loivat lähinnä runoilija Dante (1265-1321) ja kirjailija Castiglione (1478-1529), nainen oli alhaisempi kuin mies ja renessanssin nainen alhaisempi kuin keskiajan nainen. Tätä on painottanut nimenomaisesti kirjallisuuteen painottuva naishistoriantutkimus ja erityisesti Joan Kelly. Hän vertasi ritari- ja renessanssikulttuuria toisiinsa ja näki niiden välillä suuren kiihtymisen. Hän painotti, että naisten universaalista siveyskäsitystä ei julkaistu keskiajalla eikä ritariajan naisen taloudellista ja poliittista valtaa löydy renessanssiajan Italiasta. Feodaalilyimystä ei renessanssin Italiassa ollut. Siellä valta pysyi aina lähellä armeijaa, joten naisilla ei ollut "vallankaappauksissa" suurta osaa. Naisten valta oli epäsuoraa ja satunnaista. Kirjailija Castiglione'n *Il Cortegiano*, "Hovimies" tekee naisen ja miehen vallan eron täysin selväksi.

Joan Kellyn painotuksia ovat myös seuraavat. Naisten charmi oli heidän primääri virkansa ja päämääränsä ja miellyttäminen oli naisen osa. Renessanssin nainen ei ollut aktiivinen subjekti eikä hänessä ollut henkeä. Renessanssin ajan nainen ei koskaan tulisi olemaan ruhtinas; hän menisi sellaisen kanssa naimisiin. Hänestä tuli taiteen suojelija ja suosija. Eräässä mielessä humanistinen kasvatusta merkitsi edistystä naisille kuten myös kulttuurille yleensä. Se toi latinalaisen kirjallisuuden ja kasvatuksen sekä tyttöjen että poikien ulottuville. Uudessa tutkimuksessa sitä on pidetty liian paljon merkinä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Humanistit eivät kiinnittäneet huomiota itseisarvoisesti naisten koulutukseen. Renessanssin oppineet naiset - aikalaisnimen mukaan aseistetut neitsyet - ovat mukana historiallisessa perinnössämme, vaikka keskiajan Christine de Pisanin kaltaista naiskirjoitusta ei löydykään renessanssin Italiasta.

Dantelaisessa kulttuurissa sanat kertoivat rakkauden. Oli ennennäkemätöntä, että sanat riittivät. Beatrice jäi varjoon ja kaukaiseksi, sillä Danten runous kertoi kokonaan rakkauden subjektiivisesta puolesta. Konservatiivinen ja aristokraattinen nostalgia sopi hyvin Danten rakkausrunouteen kuten se sopi myös hänen poliittisiin aatteisiinsa. Runoilijaoppinut oli astunut sijaan ja trubaduu-ri-laulaja sai väistyä. Runoista katoaa naisen fyysisyys ja osittain sosiaalinen todellisuus. Danten "*Jumalainen näytelmä*" osoittaa, että rakastettu on epäseksuaalinen kahdessa mielessä. Rakastettu herättää mieheissä tunteita, jotka vievät miehen spirituaaliseen rakkauteen, mikä tekee heidän suhteestaan symbolisen ja allegorisen. Dante oli kansalainen, "moderni Sokrates", poliittinen figuuri, perhemies ja reettori. Vain suhteessa perheeseen firenzalainen siviilhumanismi otti esiin rakkauden ja seksuaalisuuden kysymykset. Tässä kontekstissa he kehittivät porvarillisen sukupuolirooli-systeemin, asettaen miehen julkiseen elämänpäiiriin ja patriisinaisen kotiin, vaatien yhteiskunnallisia hyveitä mieheltä sekä siveyttä että äitiyttä naiselta.

Toisenlaisiakin ääniä kuultiin mieskirjallisuuden piirissä. Boccaccio (1313 - 1375) kirjoitti *Decameronen* myös naislukijoilleen. Sen novelleissa päähenkilöinä on 31 naista ja kehyskertomuksen 10 henkilöstä 7 on naista. Siinä ihailaan naisia, jotka muutamalla sanalla ovat sukkelaasti puolustaneet itseään ja selvittäneet kiperän tilanteen. Monet tarinoista käsittelevät rakkausjutuja ja niiden käännteitä. Naiset ovat

aktiivisia myös seksuaalisuudessa. Proosamuotoinen *Fiammetta* on psykologisen romaanin esikuva. Se on romanttinen kertomus nuoren naisen rakkauskärsimyksistä. Kansankielinen kirjallisuus saavutti uuden tärkeän yleisön. Kansan-runoudesta löytyi myös paljon naisaiheita.

Boccaccio kirjoitti naiselämäkertakokoelman *De claris mulieribus*, "Merkittävistä naisista", joka käsittää 106 elämäkertaa Eevasta aikalaiseen, Napolin kuninagatr Johannaan. *Clarus, clara* merkitsi historiallisesti julkista hyväksyntää. Se kuvaa naisten töitä ja toimia eikä siinä käsitellä naisten luontoa. Hän kuvasi antiikin ja Raamatun naisia esimerkeiksi ja esikuviksi. Boccaccio kuvasi enemmän seksuaalisesti aktiivisia naisia kuin siveitä. Tässä hän eroaa humanistikirjoituksesta. Boccaccion teoksen esikuva oli Plutarkhoksen *Mulierum virtutes*, joka oli renessanssin aikana hyvin suosittu. Samaa traditiota edusti myös kirkkoisä Hieronymuksen *Adversus Jovianum*. Se sisälsi kaksi luetteloa: naisen hyveet ja paheet. Siveellinen nainen on hyvä ja siveetön on paha. Boccaccio joutuu toteamaan esimerkkiensä valossa, että naiselle ei voi antaa auktoriteettia sillä naiset ovat ahneita kuten Medusa, siveettömiä kuten Kleopatra ja tottelemattomia kuten Eeva. Se on kuitenkin ensimmäinen naisluettelo, joka pohjaa naisen kuuluisuuden hänen teoilleen. Boccaccion naiset eivät kuitenkaan puhu sukupuolensa puolesta, mutta heillä on sekä poistiivista että negatiivista sosiaalista voimaa.

Castiglionen "Hovimies" satoi "kohtalokkain sitein" rakkauden ja avioliiton. Kuitenkin poliittiset avioliitot ja pappien selibaatti aiheutti säröjä rakkauskäsitykseen. Castiglione ehdotti joko neoplatonista henkistä rakkautta tai kaksinaismoraalia miehille. Castiglionen mukaan miehen tuli kohdistaa rakkaus kauneuteen tai mieleen. Naisen kauneus saattoi saada metafysisen statuksen ja arvon. Rakkaus, Kauneus, Nainen estetisoiitiin Botticellin Venuksessa. Suudelmasta tuli sielun jalostettu suudelma. Kaksinaismoraali salli miehille seksuaalisen vapauden, mutta naisille ei. Nainen oli Venus ja naisen etuoikeus oli rakkaus ja miehen etuoikeus oli sota.

Espanjalaisen Vivesin teos *Kristityn naisen opastus* oli yhtä suosittu kuin Castiglionen "Hovimies". Siitä otettiin 40 painosta ja se käännettiin useille kielille. Siinä korostettiin myös sivistyksen merkitystä naisille, mutta erityispainotuksen saivat kotitalouden asiat. Siinä nainen sai kunniaa vaatteen tekijöinä kuten roomalaiset äidit. Eevan rikkomuksen takia kuului tottelevaisuus kristillisen naisen velvollisuuksiin.

Vaikka renessanssin ihanne "*uomo universale*" ei ollut nainen, oli naisen elämä moninaisempi ja moni-ilmeisempi kuin mitä Kelly on painottanut. Me olemme kiinnostuneempia naisten elämästä eri vivahteineen kuin mieskirjallisuuden naiskuvasta. Geneettinen perhe oli valtion ydin ja sen metafora ja elinehto. Humanistit systematisoivat ydinperheen ja sille annettiin uusi sosiaalinen ja henkinen merkitys. Naisten merkitys äiteinä ja kotitalouden hoitajina tunnustettiin. Muistaminen kuoleman jälkeen ei ollut yksilöön itseensä keskittyvää vaan esi-isien, nimenomaan esi-isien muiston kunnioittamiseen. Se edisti perhesitoutuneisuutta, jota oli aikaisemmin tunnettu vain aristokratian piirissä. Perheen korostus merkitsi pitkälti mieslinjan korostusta ja erityisesti kuoleman jälkeen ja omaisuuden suhteen. Naisen aviorikos oli vakavampi, sillä se kyseenalaisti varmuuden naisesta synnyttäjänä.

Kaiken kaikkiaan tapauksessa privaatti tila tuli tärkeäksi. Taloihin rakennetaan pieniä huoneita, joihin päästiin suoraan käytävistä ja yksityisistä portaista. Asuminen oli stabiilia ja sen taso parani 1200-luvulta 1500-luvulle. Muutos merkitsi elämän intimitteettien kasvua. Yksityisyyttä alettiin käsitellä enenevästi kirjallisuudessa. Privaatti aika käytettiin omaksi ja ystävien iloksi. Kun puhuttiin itsestä, viitattiin teksteissä usein perheeseen. Perhehistoriat yleistyivät ja niissä kuvattiin omaisuutta, mutta samalla oli myös tärkeää säilyttää muistot esi-isistä jälkeläisille.

Kuvataiteessa nainen pääsi esille. Hän sai olla kaunis Venus nousemassa aalloista, salaperäinen Mona Lisa hymyineen tai enkelimäinen Beatrice johdattamassa kirjailijaa paratiisiin. Hän oli ihailtu kohde, ei todellinen toimija. Naisten henkisyttä saatettiin korostaa ja myös läheistä yhteyttä mysteereihin. Maria-kultti oli tuonut naisen näkyväksi jo uskonnollisessa taiteessa. Renessanssin hyveiden esittäminen naisfigureina toi naiselle metaforista arvokkuutta.

Naistaitelija oli tekijä ja *virtuosa donna*. Näitä olivat omakuvamaalari Sofonisba Anguissola, monipuolinen Lavinia Fontana ja kuvanveistäjä Properzia. Sekä oppineet naiset ja

naistaiteilijat kuuluivat aikalaisten mukaan: "ei aivan miehistä, ei aivan naisista, vaan he kuuluivat kolmanteen amorfiseen sukupuoleen."

Marian palvonta kasvoi samalla kuin Eurooppa kasvoi. Hän näkyi kaikkialla katedraaleissa. Keskiajan lopulla ja renessanssin alussa Maria hymyili lapselleen ensimmäistä kertaa. Rakastava äiti syntyi yhdessä renessanssin kulttuurin synnyn myötä. Jokainen nainen oli Eevan tytär, jota neitsyen armo suojeli. Useimmat renessanssin naiset olivat äitejä ja äitiys täytti heidän elämänsä. Marian vastapainoksi synnytetttiin Magdalan Maria- kuvaus syntisen ja seksuaalisen naisen prototyyppiä. Hän oli usein puoliaalaston ja pitkähiuksinen. - Naiset saivat uutta tilaa ja valtaa karismaattisina naispöyhymyksinä. He toimivat profeettoina hoveissa. Naiset ja uskonto ovat aina olleet samalla puolella. Uskonto antoi naisille sosiaalista, psykologista ja jopa poliittista valtaa, mutta myös turvaa ja suojaa. Uskonnolliset riitit ja kulkueet olivat edelleen tärkeitä.

Filosofi Marsilio Ficinin (1433-1499) yritys yhdistää Platonin filosofia ja kristillinen teologia koitui tavallaan naisen kunniaksi. Uusplatonistisen käsityksen mukaan maallinen rakkaus oli yksi askel kohti Jumalaa, fyysinen kauneus on henkisen heijastumaa, ja nainen kauniimpana kuin mies, oli mystinen, spiritualistinen olento, mutta hän oli myös heikko, siksi hänelle lankei alamaisuus.

Teologien naiskäsitys noudatti skolastiikan perinnettä, joten heidän mielestään nainen oli luonnostaan miestä alempana, mutta samanarvoinen hänen kanssaan armosta. Aikakauden lääkärit pitivät naista sukupuolensa kannalta yhtä täydellisenä kuin miestä. Padovan yliopistolla ruumiinavaukset todensivat "yhteistä" lääketiedettä ja lääketieteellistä tasaveroisuutta. Tuolloin ilmestyi myös vanhojen naisten fysiologiaa käsitteleviä tekstejä. Padovan lääketiede vaikutti Polizianon ja Ficinin kiinnostukselle naisen ruumista kohtaan ja Erasmus Rotterdamlaisen äitiyden kunnioittamiselle. Padova oli gynegologian keskus. Vesalius oli lääketieteen Luther. Michele Savonarola selitti Ferrarassa synnytyksen fysiologiaa. Siellä Farroppia keksi klitoriksen ja se auttoi naisen seksuaalisuuden ymmärtämistä. Colombo, Michelangelon lääkäri tutki naisen verenkiertoa.

Padovassa yritettiin päästä naisten syyllistämisestä syfiliksen levittäjinä. Kirkko määrittä edelleen naisen ruumiin synti-ideologian kautta. Jesuiitat olivat tässä suhteessa sallivampia. Kirkko painotti toki naisten alempiarvoisuutta.

Uusplatonismin ja uusstoalaisen filosofian vaikutuksesta uskottiin, että naisella ja miehellä oli yhtäläinen kyky hyveeseen. Nainen ei ollut eettisesti alistettu, mutta hänellä ei ollut mahdollisuutta traditionaaliin heroisiin hyveisiin kuten esimerkiksi rohkeuteen. Naista oli myös suojeltava julkisuudelta, koska sukupuolten sosiaalinen ja psykologinen funktio on erilainen ja naisen käsissä on ihmiskunnan tulevaisuus, uusintaminen. Lähdettiin siitä, että kummallakin sukupuolella oli omat erilaiset hyveensä, jotka täydensivät toisiaan. Renessanssi loi perustan porvarillisellesukupuoliroolien järjestelmälle, jossa miehellä oli julkinen ja naisella yksityinen rooli. Vahva perhe oli kuitenkin vahvan valtion perusta. Platon, Ficino ja Castiglione painottivat, että naiset olivat osa kuolemattomuutta, koska he jatkoivat sukua.

Se väite, että nuorella tytöllä oli vain kolme mahdollisuutta elämässä: mennä naimisiin, tulla nunnaksi tai antautua iloiseen elämään ei ole aivan todenperäinen. Renessanssin aika merkitsi naiselle enemmän töitä. Omaisuus siirtyi usein naisen kautta ja he holhosivat lapsiaan. Naisilla oli persoonallisuus ja oikeudellinen asema. Heitä auttoivat oikeuksien joustavuus ja manööverien mahdollisuus. Renessanssi loi myös ensimmäisen modernin, itsetietoisin naisen.

Taaskaan naishistoriassa ei ole vain yhtä totuutta. Ensimmäiset nuivat naiskuvat syntyivät, koska tutkijat käyttivät vain kirjallista so. miesten kirjoittamaa materiaalia. Naisen moniNaisempi ja moniarvoisempi menneisyys tulee ilmi arjen välittömistä lähteistä. Näitä ovat erilaiset perheasiakirjat ja oikeuslähteet. Niissä sukupuoli on keskeisesti esityslistalla. Valtaosa sosiaalisista instituutioista löysi inspiraationsa naisista. Me tunnemme erinomaisen hyvin firenzeläisen mikrohistorian, arjen historian. Perherituaalit olivat tärkeitä. Vielä 1400 -luvulla naisten hyveet olivat kristillisiä hyveitä: hurskaus, lähimmäisenrakkaus ja nöyryys. Ollakseen hyvä nainen oli oltava hyvä kristitty, ollakseen hyvä mies, oli oltava hyvä kansalainen. Kuitenkin 1400- ja 1500-luvuilla naista

ylistävä kirjallisuus lisääntyi. Vastareformaatiossa naiset olivat mukana uskonnollisista syistä, mutta myös lahjoittajina ja tyttöjen hyväntekijöinä. Vasta 1500-luvun Italiassa tavataan ensimmäiset oppineet sankarittaret, joilla oli hyvä klassinen sivistys. Näitä olivat muiden muassa Isotta Nogarola, Isabella Gonzaga ja Vittoria Colonna.

MoniNainen renessanssi

Italia pysyi koko Euroopan kadehtimana pitkälle 1600-luvulle. Renessanssi ei ollut naiselle vain siveyden korostusta vaan naisille tarjoutui uusia mahdollisuuksia taiteen, oppineisuuden ja työn sarjoilla. Naisella oli persoonallisuus ja oikeudellinen asema. Naiset pystyivät käyttämään joustavasti oikeuksiaan ja heillä oli manööverien mahdollisuus. Omaisuus siirtyi osin naisten kautta ja heillä oli lasten kautta valtaa ja kunniaa. Naisella ja miehellä oli teoriassa yhtäläinen kyky hyveeseen. Renessanssin Italiassa ymmärrettiin molempien sukupuolien intressit kompleksisiksi ja usein ne tähtäsivät samaan päämäärään. Myötäjäiset antoivat valtaa joskaan eivät auktoriteettia leskille. Naiset olivat sosiaalisesti vastuullisia ja historiallisia toimijoita, joiden oikeudet ja toimet saattoivat tulla tärkeiksi ja jonka intressit eivät rajoittuneet johonkin vaihtoehtoiseen elämäntilanteeseen. Heillä oli sosiaalinen henkilöllisyys, joka viittasi yksilöiden välisiin suhteisiin. He olivat tietoisia toimijoita. Naisten oikeudet olivat rohkeasti esillä naistaiteilijoiden omakuvissa.

Vahva perhe oli vahvan valtion perusta. Perheellä oli uusi sosiaalinen ja henkinen merkitys. Lapsi oli kunnioitettu ja rakastettu. Äiti omistautui hoitamiseen ja talouteen. 1400-luvulla nainen oli hurskas ja kodinomainen, mutta 1500-luvulla kuvaan tulevat oppineet sankarittaret, joilla oli hyvä klassinen sivistys. Renessanssi loi myös ensimmäisen modernin, itsetietoisin naisen. Kaiken kaikkiaan naisilla oli renessanssinsa Italiassa. Naishistoriassa ei ole vain yhtä totuutta, vaan naisen elämä oli moninaista. Tämän on tuonut esiin Italian uusi paikallis- ja mikrohistoria kuin myös ajan naisoppineet ja -taiteilijat sekä naisprofeetat.

Uskonto oli jälleen se alue, jossa naiset saivat oman tilansa ja puheenvuoron julkisuudessa. Naisten yhteisöt syntyvät sekä aktiivisen elämän että mietiskelevän elämän alueille. Uskonto ja naiset ovat olleet kristillisessä Euroopassa samalla puolella. - Kaksi ikonia Eeva ja Maria olivat naiskuvien perusteita, mutta elämä ja arki oli moninaista. Marian voima oli äitiydessä, joka oli periaatteessa jokaisen naisen oikeus. Neitsyt Äiti, kaikkien pyhimysten kuningatar symboloi katolisen ja protestanttisen kirkon eroa.

Venetsialainen nunna Arangela Tarabotti valitti sitä, että Italiassa naisia oli vain vähän julkisuudessa pohjois-Eurooppaan verrattuna. Hän kiinnitti huomiota nimenomaan ammatilliseen asemaan, julkisuudessa olemiseen ja naisten vapaaseen tahtoon. Protestanttisesta, pohjoisen ulottuvuuden renessanssista tuleekin naishistorialtaan erilainen.

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja historian dosentti Helsingin yliopistossa. Häneltä ilmestyy syksyllä teos "Italian renessanssin nainen" (Otava).